

önálló magyar hadsereg megteremtése, mert csak így volna lehetséges, hogy a régi lengyel-magyar barátságát fölfrissítsék. A lengyelek abban a nézetben vannak, hogy a hadseregnek mesterségesen teremtett egysége nem alkalmas arra, hogy a hadsereg harcképességét fokozza.

A katasztrófa után.

Budapest, aug. 25.

A Párisi Áruház katasztrófájának kábulatában tért nyugovóra tegnap a főváros népe. De nagyon kevesen aludtak nyugodtan azok közül, a kik látták az est gyorsan rohanó rémes képeit. Valóságos lidérenyomásként feküdt a főváros mellén a szomorú esemény és annak tudata, hogy ilyen borzalom megtörténhetett. Sok ezer ember virrasztva töltötte azonban az éjszakát és a füstölő házrom előtt leste, mit tár föl a tüzoltó csákánya a kormos falak közt.

Ma természetesen egyébről sem beszéltek a városban, mint csak a tüzvészről és a halál aratásáról. Háttérbe szorított minden kérdést ez az új szomorú tárgy. Valóságos népvándorlás indult meg a vész színhelye felé és bámulva, borzongva nézte mindenki az égett, kormos házfalakat, melyek mögött mindent megemésztett a tűz, a mi fogára került. A ráházatlan, csupasz ablakokból kormos üres szobák ásitának ki a nézőre és le van ütve a ház koronája, csak a kémények csupasz erdeje ágaskodik a levegőbe. A nézők borzongva mutogatták azokat az ablakokat, a honnan a halálnak eljegyzett csapat leugrott és kíváncsian tolongtak a katonaság kordonja mögött, hogy megtudják, nem hordanak-e ki újabb áldozatokat a romok közt nyüzsgő tüzoltók.

A délelőtti folyamán olyan esemény történt, mely mélyen meghatotta a nép szívét. A király lejött Buda várából és meglátogatta a Rókusban fekvő sebesülteket. Ágyról-ágyra ment, vizsgálta a szenvedőket és a súlyos betegek szívébe reményt csepegtetett, tudatta velük, hogy az orvosok véleménye az, hogy fölgyógyulnak. A szegény betegek szemében öröm és hűla csillant meg. Ő felsége nagy érdeklődéssel tudakozódott a katasztrófa részleteiről és komoly hangon követelte, hogy ha mulasztás történt, a vétkeket megbüntessék. Azután gyalog elment a katasztrófa színhelyére, belevegült a nép tömegébe, rendőri kíséret nélkül, csak éppen néhány ur társaságában. Vagy negyedórát időzött a leégett ház előtt, elmagyaráztatta a katasztrófa lefolyását és a nép éljenezve, lelkes ovációval fogta körül a királyt, a ki részvétével és megindultságával egyesült vele. A király e nagylelkűségét mély hálával fogadta a főváros és veszi tudomásul a nemzet.

A tüzrendőri vizsgálatot mára elrendelték, de a falak düledező állapota folytán nem lehetett foganatosítani. Előbb meg kell támasztani a falakat. Az alapos vizsgálat, sajnos, talán még újabb áldozatokat is fog találni a romok közt, de mind bizonyosabb, hogy azok a hírek, melyek emberek tömeges bennégéséről szólnak, alaptalanok.

A fővárosi tanács is foglalkozott a katasztrófával és oly határozatot hozott, melylyel a könnyelmű építkezést megszüntetni és a tüzoltóságot jobban felszerelni kívánja. Valóban, a közvélemény nyomtatékosan sürgeti, hogy a kik vétkesek az áruház könnyelmű építésében és az emberélet pusztulásában, meglakoljanak, valamint, hogy eleje vételessék az olyan tüzfészek eltűrésének, a milyen a Párisi Áruház volt. Az is általános óhaj, hogy a tüzoltókat kellően felszereljék és megvalósítsák azokat a reformokat, melyeket a tüzoltóság évek óta sürget. Nem lehet többé kitérni e követelés elől, mert azt a magisztrátust és képviselőtestületet, mely késelteti, elsőpri a közfelháborodás.

A tüz eloltása.

Egész éjjel birkózott a tüzoltóság a pusztító tüzzel s a romok egyes részei még most is égnek. A tüz ugyszólván magától szűnt meg; a hová a láng-hullámok beesaptak, fölemésztettek mindent, s csak akkor ült el tobzódásuk, a mikor nyaldosó nyelvük csak vasat és követ, csupasz falat ért. Hajnali négy órakor csak néhány Klauzál-utcai ablakból világított ki a lángolás, a többi helyen már a sötétség borult az imént még izzó épületre, csak itt-ott villogott ki egy-egy szem parázs. A tüzoltók mindenüvé ráeresztették a csövekből a vizet s félóra múlva a tüz már láng

nélkül égett, belül a házban bujkálva, úgy hogy kívülről csak a füstje látszott, a mely vékonyan, alig észrevehetően szállt fölfelé.

A meddig a szem keresztül-kasul pillantott az épületen, mindenütt csak pusztá falat látott, tető nélkül valót; olyan volt a ház, akár egy épülőfélben levő, csak a falak feketesége árulta el, hogy a pusztulás festette rá színét. Az utolsó láng ellobbanása után a tüzoltók megkezdték a megközelíthető helyeken a takarítás munkáját. Előbb a falakat alaposan megáztatták vízzel s a mikor a gőzölő helyiségekben lehült annyira a levegő, hogy eltűrhető volt, csákánynyal, lapáttal fölkapaszkodtak. Először az Áruház földszinti és emeleti kirakataiba mentek s kidobálták az elégett holmi maradványait. Majdnem minden porrá égett, csak a kályhaellenzők maradtak meg s a szőnyegek egy része. A szőnyegtekercek is mind parázsszal égtek, s a mint kidobták az utcára, ott tovább kellett oltani. A mikor az Áruházzal végeztek, a második emeletnek kihagyásával, a melynek lakói mind távol voltak, a harmadik emeletre támasztották a tüzoltók a tolétrát. Itt is előbb öntözniök kellett a falakat s csak azután mehettek be. Végigjárták a Kerepesi-utra szolgáló szobákat s kutattak, vajjon akadnak-e holttestre. Azzal jöttek le, hogy halottra nem találtak, de nem lehetetlen, hogy a nagy halom faltörmelék alatt holttestek vannak. A törmelékhez azonban nem lehetett nyulni. Olyan borzasztó forróság gőzölgött belőle, hogy a tüzoltóknak pár pillanatnyi időzés után sietve kellett távoznok. Sorra került a negyedik emelet, a melynek középső szobájában a katasztrófát néző közönség megfigyelése szerint négy holttestnek kell lennie. Itt sem találtak egyebet a tüzoltók nagy rakás falhulladéknál. Bizonyos, hogy ha bennrekedt a négy ember a szobában, előbb végzett velük a tűz s csak azután hullott le a fal vastag vakolata, úgy hogy a holttestek nem is lehetnek másutt, mint a törmelékhalom alatt. De itt sem tudott a tüzoltóság a földerítés munkájához fogni s egy tüzoltó, Takács János el is ájult a fulasztó hőségben. A tüzoltófőparancsnok erre lemondott az épületbe való hatolásról, összerakatta a tolétrát s megszüntette az egész műveletet.

A tömeg, a körül nyüzsgő boldog élők rengeteg sokasága, a mely éjszaka is alig egy órára fogyatkozott meg s az első derengő hajnali órában ismét ellepte a messzi környéket, lélekzetfojtva leste a tüzoltók munkáját s feszülten várta, vajjon találnak-e holttesteket az épületben. A mikor a tüzoltók jelentették, hogy nem láttak halottat, senki sem akarta elhinni s úgy okoskodtak az emberek, hogy a tüzoltók bizonyára megvárják a mai éjszakát s ha majd kevesebb lesz a nézője, csak akkor szállítják le az emeletről az összeégett holttesteket. A mikor pedig *Szcerbovszky* főparancsnok lehuzatta a létrát, a tömeg zajongott és iszonyu lármával, káromkodva követelte, hogy a létrát állítsák a negyedik emeleti sarokablakhoz, mert mindenki látta, hogy onnan két ember nem akart leugrani s bennpusztult. De a főparancsnok nem tehetett eleget a közönség kívánságának, ki-mélnie kellett embereinek életét. A létrát utóbb még egyszer fölállították a harmadik emeletre, a hol *Boros* dr. ügyvéd lakása volt. Az ügyvéd kérésére tüzoltók futottak föl s átkutatták a lakást, a melynek egyik kis szobájában épen maradt az ügyvéd íróasztala és egy szék. Az íróasztal fiókját föltörték a tüzoltók s lehozták az ügyvéd pénztárcáját, a melyben néhány száz korona volt.

Ezután már csak arra szorítottok a tüzoltók munkája, hogy a falakat öntözzék, meg a pincében parázsló portékát. Egész nap ezt végezték, de még késő éjjel is szállt a füst a pincéből, meg egy második és egy negyedik emeleti lakásból. Éjszakára megszüntette a tüzoltóság a nagyobbáru munkát s csak fáklyás őrséget hagyott hátra, néhány oltó embert, a kik a veszedelmesebb pontokat öntözték. A tüzoltók főképpen arra ügyelnek, hogy a szomszédságot ne érje baj s ha az elfojtva égő tüz esetleg újra föl-lángolna, gyors jelentést tesznek, a mikor megint kivonulna az egész őrség. A veszedelem leginkább a pincéből kisért, a hol az összehalmozott áru a tüzoltóparancsnokok véleménye szerint akár egy hétig is elég lehet. Megközelíteni a pincét egyelőre nem lehet, mert a Klauzál-utcai lépcsőház rászakadt a nyílására s a forró kőhalmot nem lehet még elhordani. A tüzoltóság véleménye szerint a ház nagyrészt le kell bontani s este már gödröket is ásak a napszámok a kerepesi-uti oldalon, hogy fölállítsák a nagy

fenyőszájakat, a melyekre az építő-állványt csinálják.

A míg a tüzoltóság dolgozott, a rendőrségen kívül egész nap katonaság állt sorfalat a közönség előtt. Éjjel után háromig a 32-esek, azután délután kettőig a somogyi bakák, majd este hétig a 86-osok s azután éjjelig ismét a 44-esek vontak kordont, s az utóbbiak ezredese, *Seipt* Gottfrid egész nap ott volt a helyszínen, számos más tiszttel.

A tüzvizsgálat.

Reggel kilencedfél órakor kellett volna a hatósági tüzvizsgálatot megtartani a leégett palotában, de a házba lehetetlen volt behatolni. A falak még mindig füstölögtek s az emeleti ablakokból föl-föl lobbant a zsarátnok. A ház lépcsőháza leszakadt s följutni csak a létrákon lehetett volna, de az épületrészek megereszkedtek s a behatolás életveszedelemmel fenyegetett. Ezért csak a leégett palotával szomszédos 40. számú házban a kilakoltatási intézkedéseket végezhetette el a hatósági bizottság. A bizottság tagjai voltak: *Alkér* Ernő dr. helyettes elöljáró vezetésével *Planer* Gyula és *Thüring* Károly kerületi mérnökök, *Szcerbovszky* Szaniszló tüzoltó-főparancsnok, *Szirmay* Andor kerületi kapitány, *Pavlik* Ferenc rendőrségi főfelügyelő, *Magyary* Kornél jegyző és *Zellő* Ferenc segédfogalmazó. A polgármester megbízásából a főváros hatóságának képviselőjében *Faller* Ferenc városi tanácsos jelent meg.

A bizottság fölment a Kerepesi-ut 40. számú ház első emeletére, a hol a leégett áruház raktárai elhamvadtak s az épület hátsó részében és a második emeleten lévő lakásokat átvizsgálta. A második emeleten két lakást, az első emeleten szintén két lakást talált veszedelmesnek a bizottság s ezért a bennlakókat nyomban kilakoltatta. Azután a bizottság az *Orient*-szálló udvari helyiségében ült össze, a hol kihallgatta a ház tulajdonosát és a lakók közül néhányat. A bizottság a következő jegyzőkönyvet állította össze:

Jegyzőkönyv — fölvétele Budapest, 1903. augusztus 25-én, a Párisi Nagy Áruházban előfordult tüzesetből kifolyólag megtartott tüzvizsgáló-bizottsági eljárás után, a Kerepesi-ut 42. számú házában.

A tüzvizsgáló-bizottság eljárása alkalmából úgy a Kerepesi-ut 38. számú, mint a Kerepesi-ut 40. számú házra vonatkozólag konstatálta, hogy azok a tüzvész következtében annyira megrongálódtak, hogy az azokban való tartózkodás életveszedelemmel jár. Ebből az okból, valamint az épületek jókarba helyezése céljából a tüzvizsgáló-bizottság a következő

Véghatározatot

hozta:

Fölvivatnak *Szénássy* Sándor dr. (lakik Muzzeum-utca 5. sz.), a Kerepesi-ut 38. számú ház tulajdonosa, valamint *Basel* Zsigmond tömeggondnoka, *Dobozy* Kálmán dr. ügyvéd, valamint *Abeles* Tivadarné, szül. *Basel* Anna, *Basel* Rudolf és az ismeretlen örökösök gondnoka, *Mangold* Ármán dr. ügyvéd (lakik Szabadság-tér 10. sz.), mint a Kerepesi-ut 40. számú ingatlan tulajdonosainak jogi képviselői, nemkülönben *Brechtel* Frigyes dr., ez utóbb nevezett ingatlan zárgondnoka (Teréz-körút 10. sz.), hogy ingatlanok a közönség és a ház bérlői elől zárják el, illetőleg ürítsék ki és elzártan tartsák mindaddig, míg a következők életbiztoság és az épületek biztonságja céljából végre nem hajtattak. Mindkét ház egész utcai vonala körül állványozandó, a homlokzat lehullható, meglazult részei azonnal elhárítandók. A szögecselt tartók megerősítendőek, az összes szerkezetek alátámasztandók, az állványozás az első emelet magasságáig körülpalánkozandó; a 40-es számú ház ama folyosója, a mely *Láng* József dr. bérlő lakása előtt vonul el, alátámasztandó. A felelős építőmesterek nevei a kerületi elüljáróságnál 24 órán belül bejelentendők. A jókarba helyezése céljából ezek a rendelkezések teljesítése után foganatosítandó átalakítási munkálatokra a fővárosi tanács engedelmé kieszközlendő. Utasítja a kerületi elüljáróság az említett tulajdonosokat és zárgondnokot, hogy az elrendelt munkálatokat a büntetőjogi következmények terhe alatt haladéktalanul kezdjék meg, azokat azonnal hajtják végre, megjegyeztetvén, miszerint tekintettel arra, hogy a házak környéke a közönség előtt el van zárva, az állványozás nappal is végrehajtható és illetve végrehajtható. Ez itt elrendelt munkák a nappali és éjjeli idő felhasználásával gyorsan végrehajthatandók, nehogy az utvonalon a közlekedés, melynek a munkák befejeztéig szünetelnie kell, tovább akadályoztatassék. E véghatározat ellen csak birtokon kívüli felelősségnek van helye. A határozat *Mangold* Ármán dr. előtt kihirdetvén, felelősségi jogára kitaníttatván, kijelenti, hogy a 15 napon belüli felelősségi jogát föntartja. Ugyancsak kihirdetvén e határozat *Brechtel* Frigyes dr. ügyvédjelölt zárgondnok előtt, a ki felelősségi jogát ugyancsak föntartja. *Szénássy* Sándor háztulajdonos a fővárosból távol lévén, helyette meg-

hatalmazás nélkül megjelentépitőmesterének, *Hubert L. Józsefnek* helyettese, *Gráz Lajos* (Köszuth Lajos-utca 1—6.) kijelenti, hogy a határozatot tudomásul vette és addig is, míg a háztulajdonostól megbízást nyer, a munkák teljesítésére az előkészületeket megteszi. *Alkér.*

A bizottság délután ismét folytatta ülését. A Rókus-kórházat ma délután elzárták a beteglátogatók elől és csupán a tüzvész áldozatainak hozzátartozóit eresztették be.

A király a sebesülteknél.

Öreg királyunk jó szíve megnyilatkozott a rettenetes katasztrófa alkalmával is. Már tegnap este, mint egy udvari tiszt mondja, könyes szemmel nézte a várpalota egyik ablakából a borzalmas tüzvészt, a melynek egyes fázisáról óránként jelentést tettek neki. Ezzel a tiszttel egy ordonán-cát bízta meg, a ki a szerencsétlenség helyén időzött több órán át. Ő felsége ma reggel is átküldött egy udvari tisztet, a ki egyuttal bejelentette a Rókus-kórházban, hogy a király déli tizenkét órákor meglátogatja a sebesülteket. *József Agost* királyi herceg este szintén megjelent a veszedelem helyén s könyezve hallgatta a gyászos eset részleteit.

Arra a hirre, hogy a király a kórházba látogat, beláthatatlan tömeg lepte el a Rókus környékét, úgy hogy a főkapu előtt csak nagy ügygyel-bajjal bírtak egy kis szabad teret biztosítani. Néhány perccel tizenkét óra előtt fekete szaloruhában megjelentek a kórház főkapujában: *Héderváry* Károly gróf miniszterelnök, *Márkus József* főpolgármester, *Rudnay Béla* főkapitány, *Müller Kálmán* egyetemi tanár, a kórház igazgatója és a Rókus gondnoka és ellenőre.

Egynegyed egy órákor a Kerepesi-uton végig éljenzés morajlott, jelentvén, hogy jön a király. Két udvari fogat gördült a kórház főkapuja elé, az elsőből tábornoki egyenruhában leszállt a király és *Paar* gróf főhadsegéd, a másikkól *Apor* báró szárnysegéd.

A király szenvedő arccal, de azért feszes, katonás tartással közeledett az urakhoz s kezét szorított *Héderváry* Károly gróffal.

— Szomorú eset, — jegyezte meg a király.

— Irtózatos, — szólt a miniszterelnök.

Ő felsége azután *Márkus* főpolgármesterhez fordult.

— Nem volt-e hiba az építkezésben? — kérdezte tőle.

— Most folyik a vizsgálat.

— Miért nem sikerült a mentés?

— Elég telenek voltak a tüzoltószerkek.

— Nem történt mulasztás?

— Ebben is most folyik a vizsgálat.

A király *Müller* Kálmán dr. professzort szólította meg s a betegekről kérdezősködött.

— Hallom, kitiűnő ápolásban részesülnek, — jegyezte meg ő felsége.

Majd hirtelen észrevette *Rudnay* főkapitányt, hozzálépett s ezt mondta neki:

— Minden mulasztást szigorúan meg kell torolni.

Azután intett, hogy tegyék föl a kalapjukat s belépett a kórház kapuján. Az orvosok, ápolók, apácák és szolgák sora közt az első emeletre ment a király és kísérete. Az első kórteremben hat sebesült fekszik, csupa nő. A betegek felültek ágyukban s úgy bámulták lázas szemmel a fényes társaságot. A király ahhoz az ágyhoz lépett, a melyben *Mátyás Gizella* fekszik, a kinek súlyos az állapota.

— Sok helyen megsebesült? — kérdezte tőle a király.

— Kezemen és hátamon.

— Leugrott?

— Igen.

Ő felsége részvétellel nézett végig a többi betegre s bement egy másik terembe, a melyben két hosszú sorban vagy husz beteg nő fekiült, köztük több olyan, a ki a tegnapi katasztrófában sebesült meg. *Müller* Kálmán igazgató előbb *Spira* Adélhoz kísért a királyt. Ez a leány anyjával együtt ugrott le az égő házból; anyja meghalt, neki pedig az állkapocs-csontja törött össze.

— Mióta fekszik itt? — kérdezte tőle a király.

— Tegnap este óta.

— Hányadik emeletről ugrott le?

— A negyedikről.

— Nagy fájdalom van-e?

— Most éppen nincs.

— No, ne busuljon, majd megsegíti a jó Isten.

Azután *Korbinyi* Emma, *Spiráék* cselédje került sorra. Ez órák hosszáig néma volt, miután leugrott. Most már beszél, de, úgy látszik, fantáziál, mert azt állítja, hogy kötélen bocsátotta le egy tüzoltó.

— Leugrott? Volt a király első kérdése.

— Nem, kötélen bocsátott le egy tüzoltó.

— Vigasztalódjék, úgy hallom az orvos uraktól, hogy néhány nap múlva egészségesen hazamehet.

Ez a két leány megcsókolta a király simogató kezét. Most a férfibetegek osztályába lépett a király. Itt fekszik a legsúlyosabban sebesült: *Glück* Sándor. Borzalmasan összeégre találták a tüzoltók este tíz órákor az emeleti félreeső helyen. Irtózatosan megdugadt feje csupa kötés, csak véres szeme látszik ki. Nagy erőfeszítéssel fölült ágyában, a mikor a király hozzálépett.

— Ne féljen, barátom, meg fog gyógyulni, — vigasztalta.

Ő felsége azután megkérdezte a kórház igazgatójától, hogy föl fog-e épülni ez a beteg. Helyette a terem vezető orvosa, *Körmöczy* Zoltán dr. tudatta a királylyal, hogy *Glück*nek ugyan súlyos, másodrendű égett sebei vannak, de azért néhány hét múlva fölgyógyulhat.

Azután a szemben levő ágyhoz ment, a hol egy *halványarcu ifju fekiült eszméletlenül*. A kórház igazgatója elmondta, hogy ez *Sós István tüzoltó, a ki a füstben elájult*. Állapota nagyon veszedelmes, mert elájult állapotában lezuhant s *agyrázkódást szenvedett*. *Aligha éri meg a reggelt*.

— Igazi hős! — jegyezte meg szánalommal a király.

Kifelé menet bemutaták a királynak *Fischer* Aladár dr. kórházi alorvost.

— Egész éjjel dolgoztak? — tudakolta ő felsége.

— Igen.

— Reméli, hogy a sebesültek fölépülnek?

— Egynek kivételével igen.

Azután megszólította még az uralkodó *Perignac* Innocencia apáca-főnöknőt, a kinek köszönetet mondott önfeláldozásáért. A kapubejárat alatt meg bemutaták ő felségének *Farkas* László kórházi gondnokot.

— Örülök, hogy olyan jól ápolják a betegeket, — szólt a király. — Igazán, ez a kórház belülről sokkal szebb, mint kívülről.

A bucsuzásnál meleg elismeréssel szólt a király *Müller* professzornak a tapasztaltakról, azután gyalogszerrel megindult a katasztrófa helyére.

O felsége a tűz helyén.

A rendőrség csak nagy küzdelemmel bírt utat csinálni a királynak, hogy a Párisi Áruházhoz juthasson. Fölbomlott egy-két percre minden kordon. A lovasrendőrök belegázoltak a tömegbe s így végre sikerült némileg szabaddá tenni a kórház fala mellett elhúzódó gyalogjárót. A közönség viharosan éljenzett.

A Párisi Áruház kormos falaival szemben a 44. gyalogezred egy százada volt fölállítva. A mikor ő felsége alakja fölűnt, *Richter* százados intésére *Generalmarsot* vertek a dobosok. A százados aztán jelentést tett a királynak, a ki ennek meghallgatása után végiglépelt a század előtt. A tulsó szárnyon megállt a király. *Márkus* József főpolgármester bemutatta ő felségének *Szcerbovszky* Szaniszló tüzoltó-főparancsnokot, a ki diszben várakozott.

— Nehéz munkájuk volt? — kérdezte a király.

— Legnehezebb, a melyet eddig pályámon tapasztaltam.

— Nem lehetett megmenteni a szerencsétleneket?

— *Lehetetlen volt*. Ha mindjárt a tűz kitörésekor itt lett volna az összes tüzoltóság, akkor sem boldogultunk volna.

— Le kell-e bontani ezt a házat?

— Azt még nem döntötték el, most folyik a vizsgálat.

A király azután *Kovács* Aladár dr.-t, a mentők derék parancsnokát szólította meg s megdicsérete önfeláldozó munkájukért. Majd megint *Szcerbovszky*hoz fordult s kérdezte tőle, hogy lehet-e még a romokban halott.

— Azt hiszszük, hogy már csak egy van benn, valami *Reicher* nevezetű.

— A tüzoltó-legények bámulatatosan dolgoztak, mondta a király. Láttam egyik hősüket a kórházban.

Ezzel vége volt a látogatásnak. A király

és kísérete kocsiba ült s a közönség zúgó éljenzésétől kísérve, elhajatott.

József Agost látogatása.

A tüzkatasztrófa sebesültjeit ma meglátogatta *József Agost* királyi herceg is a Rókus-kórházban. A királyi herceg délután három órákor érkezett meg *Szápáry* szolgálattevő kamarással. A kórházban minden egyes sebesült ágyánál megállott, nagy részvétellel kérdezősködött a betegek állapotáról és vigasztalta őket. Mintegy husz perccel időzött a kórházban s távozása alkalmával fölkerlte *Müller* igazgatót, hogy a sebesültektől, ha majd ki lehet őket hallgatni, tudakolja meg, vajjon nem jutottak-e sanyaru anyagi helyzetbe a katasztrófa következtében. Megkérte azután az igazgatót arra is, hogy a tudakozódás eredményéről tegyen neki írásbeli jelentést, s ő segítséget nyújt a szerencsétlenül járt embereknek.

Az utca.

A szörnyű katasztrófa fájdalma erősen megfogta a főváros közönségének lelkét. Szinte megható volt látni, hogy a nagyváros lakossága a borzasztó szerencsétlenség alkalmával mily erős érzésűnek és résztvevőnek mutatta magát. Egész éjszaka hatalmas tömeg virrasztott a füstölgő palota körül és a fölhasadó reggel már emberek ezreit találta a gyászos pusztulás tájékán. A kopár, fekete rommá vedlett nagy négyemeletes ház szomszédságát rendőrség és katonaság szállta meg, a kordonon kívül tengernyi nép hullámzott, bus tekintettel nézve a rombolás gyászos művét. Az égett ház veszedelmes volta miatt a Kerepesi-ut e részén megszüntették a közlekedést és a villamoson is csak átszállással lehet járni.

A tömeg kitartó táborozása több volt pusztá kíváncsiságnál. A Rókus-kórház előtt vagy tizezer ember állt, mindenki az áldozatokról akart hallani valamit, ezek sorsa nyugtalanította, izgatta és tüzelte a lelkeket. Már tudva való volt, kik azok, a kik odavesztek, a tömegben nem voltak olyanok, a kiknek hozzátartozójukat kellett volna siratniok, mégis minden arcon fájdalom ült, részvét és aggodalom. A tömeg megnyugvással vette a hirt, hogy azok közül, a kiket élve szállítottak a kórházba, egy se halt meg, sőt jobban van valamennyi.

Dél felé röppent szét a hír a tömegben, hogy jön a király a Rókus-kórházba. A király szívének, részvétének, együttérzésének ez a megszólalása melegséggel töltötte el az embereket. Ugy hatott, mint egy nagy vigasztalás. Mikor a király kocsija látható lett, a lelkesedés forró hullámai áradtak feléje, az emberek meghatóttan néztek a királyra és szakadatlanul éljeneztek. — Arra, hogy ő felsége a pusztulás helyét is meg fogja nézni, nem számított a rendőrség. Ott, mialatt a király a Rókusban vigasztalta a szegény sebesülteket, tengernyi ember verődött össze, úgy hogy mikor aztán ő felsége elhagyta a kórházat és gyalogosan a leégett palota felé indult, valósággal utat kellett neki szorítani. A közönség, a mint ott látta maga között, gyalogszerrel a királyt, alig akart tágitani, csak hogy minél közelebről éljenezhesse s szeretetével egészen átölelhessen.

A király azután eltávozott, a tömeg nem mozdult, meg se fogyott, sőt egyre szaporodott. A villamos közlekedés a leégett ház előtt elhúzódó vonalrészben szinte teljesen szünetel. Délután, mert a közönség egyre szaporodik, a rendőri és katonai kordont még jobban megerősítették.

A tömeg tekintete a leégett ház harmadik és negyedik emeleti ablaksorán függ. Még nem tudni, odabent a füstös falak között mi van és nincs-e valaki ott, a ki csak — volt. Oda fölhatolni még nem lehetett, csak a napsugár tekint be, meg a ragyogó kék ég, a melyre nem hajt felhőt az emberek aggodalma.

Séta a romok közt.

Az a hatalmas palota, a mely olyan sok embernek lett a sirja, maga is csontváz. Vasbordái összeropedezve meredeznek az ürességbe. Az utcáról tekintve, hórihorgas kéményei ijesztően, csupaszon mutatnak az égre, mint megannyi boszorkány-ujj. A külső falak kormosak, vakolatjukat veszítették; a cifraszékből csak alakatlan csomók éktelenkednek a megtépsett párkányzaton. A hol a szivárványszinben pompázó raktarak voltak az ezerféle csillogó tárgygyal, a földszinten és első emeleten végtől-végig a két egymás mellett levő házon, — most tátongó fekete üresség van, mint megannyi halálos gázzal telt

barlang. A mit föl lehet ismerni ebben a barlangban, az néhány barnára füstölt gyerekágy, a mely tegnap fehér volt, mint a hó, vagy mint az ártatlan gyermek, a ki egykoron benne szunyodt volna. A többi holmi egybeolvadt, csavartodott, a tűzkigyó vonalát követve. Az ablakszemek fönn a magasban világtalanok, pedig tegnap micsoda pokoli fényességgel világítottak!...

Két mérnök hivatalos küldetéssel bement a 40. számú házba. Követtem őket. A kapualjában bokáig ér a víz. Most szabad a lépcső, a mely tegnap füstöt okádott. Az első emelet, a mely az utcáról s attól derékszögben mindkét oldalon folytatása a Párisi Áruház raktárának, tárványitva áll. Az udvari folyosóra szolgáló ablakok helyén kapuszerű nyílások. Egyikén bebujtam s belejutottam a százezrekre rugó drágaságok temetőjébe. Egy, sőt két méter magas az elhamvadt áruk romhalmaza. Mi van alatta? Szorongva gondol rá az ember, hogy talán holttestek járnak tapodja őket még mélyebbre. Az utcai soron, mig átgázoltam, elmúlt tiz perc is, oly hosszú. A Kerepesi-utról tizezernyi nép néz föl, a mint bukdácsolok a járatlan uton. Az égett halmokon, a mely még mindig tüzei a talpat, egyszerre szembeötlik valami fehérség. Ó, mily jól esik a szemnek, ebben a sivar feketeségben. Mi az? Főlemelem: egy hajás baba. Csodálatos véletlen, ez épen maradt a tüzes kemencében, mig egy-két emelettel följebb annyi élő baba pusztult el nyomorultul.

Tovább. Egy arcképre akadok. Szűz Mária a gyermek Jézussal; üvegje fölpattozott, de a kép sértetlen, makulátlan, mint Ő maga. Keretje feketére égett. Ezt eltettem emlékül, hogy ha a tegnap esti borzalmak föl-fölujulnak majd lelkemben, legyen, a ki lecsillapítsa a szív háborgását.

Fölkerestem azt a helyet is, a hol az áruház emeleti helyisége átmegy a Klauzál-utca 3. számú házába. Itt, e helyen is halálos veszedelemben forgott egy sereg ember. Elmondom a történetüket, a mely még nem ismeretes. A Párisi Áruház csaknem valamennyi alkalmazottja zsidó vallású. Komoly hitű emberek, a kik erősen hisznek az Istenben. A Goldberger testvérek a klauzál-utcai helyiségben imaházat tartottak fönn, a melyben minden este hét órákor istentisztelet volt. Ehhez legalább tiz hívő kellett, a gazdák naponkint más-más csoportot bocsátottak az imaházba. Tegnap este hét óra felé együtt volt már ott a tiz ember, köztük egy *Fleischer* nevű kereskedő is a fiával. Az előimádkozó megkezdte az ajtatosságot. Egyszerre bekiált egy csomagoló munkás:

— Meneküljenek, tűz van!

A megriadt gyülekezet a boltba vivő lépcsőnek rontott. Onnan már visszariasztotta őket a fölcsapó láng. El a másik lépcsőre! Ott is lángtenger állta utjokat. Érezték a forróságot, már-már összeroskadtak. Egy csomóba verődve az imaházban az előimádkozó az Istenhez fohászkozik, a ki kivezérelte népét a pusztából. A sorvasztó hőségben, fojtó füstben újra megindulnak cél nélkül s e közben az udvari erkélyre jutnak. Az emeletnyi magasságból leugráltak a földszinti divatosztályba s onnan a lánggal szegett uton, a bolton keresztül kitortek a szabadba...

A romok közt, a melyek még füstölögnek is, egy-egy sarokban csakányos tüzoltók dolgoznak. Minden emeleten döng a csakány és sustorog a feoskendő vize. A harmadik és negyedik emeleten kábitó, perzselő a forróság. A tüzoltók nem is bírják ki sokáig. *Sós István* tüzoltó elájul s emeletnyit bukik alá. Elviszik a kórházba. Csaknem minden tiz percen lehanyatlík egy-egy tüzoltó. Ez a sors éri a romok közt bujkáló *Kis István*, *Szmetana István*, *Zelenák Mihály*, *Hencsik Mihály*, *Csides István*, *Palkovics Gyula*, *Tóth Ferenc* és *Bakos István* tüzoltókat is. Önkéntes segítők, polgárok is járnak-kelnek az elpusztult házban, halottat keresve, miközben magukat is csaknem fölládozzák. Ezek közül megsebesültek ma *Spitzer Izidor* kereskedősegéd és *Schön Béla* kereskedősegéd.

A mikor ismét lenn voltam a biztos talajon, a Kerepesi-ut széles testén, éppen akkor rohogott el két mentőkocsi a sebesültek egy részével.

A halottak.

Künt, az Üllői-ut 93. száma alatt, a törvényszéki orvostani intézet földszinti termében merov sorban fekszik tizenkét halott. Ma reggel hét órákor vitték oda őket a Rókus-kórházból tizenkét fekete kocsin. Odakünt azután kiterítették őket, a halálban testvéreket, szegény, összetört hideg tetemükre fehér leplet

borítottak. Csak arcuk szabad; ráömlik a sárga napfény. A terem csöndes, a kíváncsiságnak nincs bemenete, dél óta még sirató hozzátartozóik közül is csak azt eresztik be, a kinek a főkapitányság erre írásos engedelmet adott.

A kinek álma kedves, a kinek van valakije, a kit szeret és félt és a kiért szereti az életet, ne is kívánja látni ezt a képet. Nem mintha borzalmas volna. A halálon túl nincsen borzalom többé s ezek, a kik itt fekszenek, már csak annyiban borzalmasak, hogy — halottak. A mi rombolást rajtuk szörnyü végzetük utolsó perce művelt, azt eltakarja a lepel, arcukra a halál szörnyü hirtelensége szinte odarögzítette az élet képét. A vonásoknak nem volt idejük eltorzulniok, oly egyszerre vágódtak át e boldogtalan emberek az életből a halálba, az enyészet pedig még nem fogott hozzá romboló munkájához.

A tizenkét áldozat között tizenegy — nő. Férfi csak egy, *Blankenberg Géza*, van közöttük. A fehér lepedők alól tizenegy hajkoronás női fej látszik ki.

A halottak arca mit sem árul el az utolsó pillanat rettenetességéből. Mintha csak aludnának. A tizenhét esztendő, gyönyörű *Márkus Margit*, a ki édesanyjával ölekezve röpült a halálba — *mosolyog*. Szeme, ajkai félig nyitva. Mondják az orvosok, hogy az arca négy órával a halála után még rózsás volt. Most már sárgásfehér; de még mindig *mosolyog*.

Szelid, nyugodt vonásu a többi halott arca is. Az ember szinte várja, hogy egyszer csak megmozdul és megszólal valamelyik. A melyeknek a feje megromosodott, annak a sebet eltakarja simán lefésült dus haja. Sorban fekszenek az asztalok bádoglapján. Ott van *Goldberger Jakab* Henrikné: negyven esztendő volt, agyrázkódás ölte meg. Szomszédja a volt cselédje, *Mari*, a ki 18 esztendősen ment a halálba. Azután *Reichmann Anna*, *Beer Ilona*, a két fiatal *Veimberger* leány: *Margit* és *Janka*, *Spira Samuné*, *Hartmann Vilmosné* és a többi idáig ismeretlen három áldozat.

Dél előtt még az orvostani intézet épületének lombos kertje tele volt jajveszékkel, kétségbeesett emberrel; délutánra már csönd borult a tetemnéző környékére. A rácsos vaskapu előtt állandóan álldogál egy kis csoport, az intézet ajtajában rendőr posztol, be csak azt eresztik, a ki a főkapitányság írásával igazolja, hogy a maga halottjához megy. A földszintes teremről ajtó nyitásával olykor kiverődik egy-egy csöndes jajszó.

Fölboncolni a halottakat alkalmasint nem fogják, hiszen úgy is bizonyos, mi ölte meg őket. Ma éjszakára még ott maradnak a tetemnézőben, reggel, a kit kikövetelnek, odaadják a családjának, temesse el, a kit senki sem követel, azt viszik a temetőbe a halottasházba.

Az eltűntek.

A halottak megdöbbenő sorsán kívül az foglalkoztatja leginkább az embereket és a vizsgáló-hatóságot, hogy vajjon bennégtek-e az izzó épületben emberek és hányan vannak. Hosszabb időbe fog tartani, mig a dolgot pontosan megállapítják, már csak azért is, mert az áruházban sok vevő is volt, a kiktől természetesen nem lehet biztosan tudni, hogy a tűz keletkezésekor mind kifutott-e.

A lakókkal már tisztában vannak. A házmaster előadása alapján megállapították, hogy kit milyen sors ért a lakók közül. A házmasteren és viceházmasteren kívül tizenkét lakója volt a háznak:

Második emelet.

3. számú lakás. *Kupits Jenő* dr. testgyenesítő-intézete. Hat ablak a Kerepesi-ut. Lakás itt nem volt. A tornaszerek közül több csak megrongálódott.

4. számú lakás. *Szénássy Lajos* földbirtokos lakása. Két ablak a kerepesi-ut, a sarkon erkély és négy ablak a Klauzál-ut. *Szénássy* feleségével, két fiával és lányával, a ki egy báró felesége, napok óta jászladányi birtokán van. Lakásában minden porrá égett.

5. számú lakás. *Kupits Jenő* dr. lakta. Négy ablak a Klauzál-ut. *Kupits* feleségével és két gyermekével a Svábhegyen nyaral. Minden holmija elpusztult.

Harmadik emelet.

6. számú lakás. *Spira Sarolta* születő a férjével, a ki papiroskereskedésben szolga, két három leányával lakott benne. Udvari lakás, két szobából áll. *Spiráné* és *Adél* leánya a tüzvész idején otthon voltak és mind a ketten leugrottak. Az anya meghalt, leánya pedig megsebesült. Cselédjük, *Korbély Emma* szintén a lakásban volt s leugrott; ő csak kisebb sérülést szenvedett s az ijedségtől megémult, de be-

szélőképességét utóbb visszanyerte. *Spiráné* másik két leánya nem volt otthon, a Balaton-kávéházban voltak s ott értesültek anyjuk haláláról. A lakásban minden elégett.

7. számú lakás. *Boros Jakab* dr. ügyvéd. Hat ablak a Kerepesi-ut. *Boros* a tűz keletkezésekor otthon volt és irodájában dolgozott; öcsöce tiz perccel előbb hagyta el az irodát, a melynek vezetője. Még a tűz nem ért az első emeletre, a mikor *Boros* a Kerepesi-uton a lángon keresztül kifutott. Felesége, három gyermeke Kaposvárott van látogatóban rokonoknál. A lakásban minden elpusztult, a Wertheim-székény is széhaszódott, csak — csodálatosképpen — az íróasztala maradt épen s ebben volt megőrizve az a pénz, a mit ma a tüzoltók lehoztak az ügyvédnek.

8. számú lakás. *Goldberger Samu* lakása. Két ablak a Kerepesi-ut, a sarkon balkon s négy ablak a Klauzál-ut. *Felesége* hat gyermekével Siófokon nyaral, *Goldberger* maga aznap érkezett meg s bent volt az áruházban, mikor a tűz támadt. Rögtön kimenekült. A lakásban minden hamuvá égett.

9. számú lakás. *Keszler Miksa* dr. ügyvéd. Négy ablak a Klauzál-ut. *Feleségével* Siófokon nyaralt és éppen aznap este nyolc órákor jöttek meg a fővárosba, de akkor a tűz már javában égett s a tömeg soraiból nézték a pusztulást. Cselédjük, a ki a lakásban takarított, még a tűz keletkezése előtt kiment az utcára és a kedvesével sétált. Az egész lakásból csak az előszoba holmiját rongálta meg a tűz.

10. számú lakás. *Mann Adolf* szabó. Kétszobás udvari lakás. *Mann* a feleségével s a cseléddel nagy életveszedelemmel bolyongva a házban, még idején kimenekült. Csak a konyháját nem érte a tűz.

Negyedik emelet.

11. számú lakás. Özvegy *Márkus Lajosné* magánzónő. Hat ablak a Kerepesi-ut. Két hivatalnokfiával, két leányával, két szobaurral és két cselédjével lakta a lakást. *Márkusné*, két leánya és a két cseléd a lakásban voltak, a mikor a tűz pusztított. Valamennyien leugrottak. *Márkusné*, *Margit* leánya és a szakácsné meghaltak. A másik leány és a szobaleány megsebesültek.

12. számú lakás. *Goldberger Henrik*, az idősebbik cégtulajdonos lakott benne. Két ablak a Kerepesi-ut, egy ablak a szögleten és négy ablak a Klauzál-ut. *Goldberger* és négy gyermeke, köztük egy férjes asszony Siófokon nyaralnak. *Goldbergerné* aznap reggel jött haza Siófokról, hogy kitakarítsa a lakást. Vele jött a cselédje, *Mátyus Gizella* és két napszámos asszony is dolgozott a lakásban. Mind a négyen a lakásban voltak és *Goldbergerné*, meg *Mátyus Gizella* leugrottak. *Goldbergerné* meghalt, a szobaleány keze fejején sérült meg. A két napszámos asszony nem akart leugrani s ők azok, a kiket a tömeg a benégettek közt vél.

13. számú lakás. *Eisler* divatkereskedő. Négy ablak a Klauzál-ut. *Eisler* kerepesi-uti üzletében volt, felesége és három gyermeke, meg cselédjük Siófokon vannak. Senki sem volt közülük otthon s bezárt lakásukba nem férköztött be a tűz.

14. számú lakás. *Reichmann* ügynök. Két szobás udvari lakás. Ő maga üzleti ügyben volt távol, felesége négy gyermekével otthon volt. *Reichmann* éppen akkor jött haza, a mikor a tűz már az első emeletet pusztította. Fölfutott a lakásba s lehozta magával a fiát. Már majdnem az utcára ért, a mikor ajultan elesett, ölében kis fiával, *Szilágyi István* rendőr meglátta és *Bockelberg* rendőrfelügyelővel befutott az égő házba s kimentették *Reichmann* a fiával. *Felesége* egyik leány gyermekükkel a dohány-utcai szomszédos házból a lakók által fölnyujtott létrán menekült meg. Hat éves gyermeküket előbb dunnába burkolva ledobta a lakóktól tartott lepedőbe s a gyermeknek nem esett baja. A negyedik gyerek, *Reichmann Anna* bennszorult a lakásban, leugrott és meghalt.

Ezenkívül még a házmaster, *Dobos János* lakott a házban feleségével, három gyermekével és a viceházmasterrel. Mindnyájan a szomszédos 40. számú ház falán keresztül létrán menekültek meg. A viceházmasterné fia nem volt otthon, ujságot árult.

A lakók és hozzátartozóik közül tehát az összeírt halottakon kívül nem hiányzik senki más, csak a két napszámosasszony, a kik *Goldberger Henrik*nél takarítottak.

Az alkalmazottak közül, a kik 148-an vannak, nem hiányzik senki. *Zerkovicz Emil*, a *Kereskedelmi alkalmazottak egyesületé*-nek elnöke maga köré gyűjtötte őket s az áruház alkalmazottai maguk közt megállapították, hogy senki sem tűnt el közülük.

Vendég az eddigi adatok szerint kétfő járt a házban. A *Spiráné*knál volt egy magas, széke nő, *Beer Ilona*, a ki holtan fekszik a törvényszéki orvostani intézetben. Még egy fiatalember volt a házban, az, a ki a legszerencsésebben ugrott le s a ponyvából kilépve, gyorsan eltűnt a tömeg közt. Állítólag *Márkusé*knál járt.

A rendőrség fölszólítja mindazokat, a kiknek a tüzveszedelem óta valamely hozzátartozója eltűnt, jelentse a rendőrségen, *Ferenc József-rakpart* 8. II. em. 34. száma alatt.

A tizenharmadik halott.

Reggelig tizenkét halottja volt a katasztrófának. A tömeg megfigyelte, hogy körülbelül hat ember nem szánta magát a leugrásra s ezek bennétek az épületben. A tüzoltóság nem elégítette ki a közönségnek azt a kívánságát, hogy kikotorja a törmelékek közül a szénné égett holttesteket s lehozza az épületből. Elkezdett tehát működni a fölizgatott fantázia s rövid idő alatt elterjedt a hír, hogy előkerült egy tizenharmadik holttest is. A Kerepesi-utra hullott épületdarabok közül szedték ki a tüzoltók — így szólott csodálatos egyértelműséggel a híresztelés s csak abban volt eltérés, hogy ki éjjel után két órakor, ki reggel, ki meg délelőtt látta, a mint a holttestet elszállították. Neve is került a halottnak: a Markusék *Mari* cselédje. Ő is leugrott, de a nagy halom parázs közé esett s a ki látta is a tüzoltók közül, nem is mert gondolni arra, hogy kivegye holttestét a tüzből. Érdekes, hogy még az egymást fölváltó rendőrtisztek és tüzoltók is tudtak a tizenharmadik holttestről, annyira élénken adta tovább a hírt a közönség. A közönség azonban azt is látta, a mint a koromra égett holttestet a romok alól elvitték s a később érkezetteknek borzongva beszélték az emberek, főleg az éjjelt átirrasztott kisebb csoport, hogy milyen nagy fölindulást okozott köztük a jelenet.

A dolog pedig nem egyéb a meggyőzött képzelet meséjénél. Azon a helyen, a hol okvetlenül tudni kellene a tizenharmadik halotról, a törvényszéki boncoló intézetben, nem tudnak az esetről semmit. Tizenkét halott van ott, a kiket még az éjjel számon tartottak, kívülük egyet sem vittek eddig még oda.

A tüzoltóság jelentése.

A király mondta: „A tüzoltó-legények bámulatosan dolgoztak, láttam egy hősiüket a kórházban.“ Ezeket az elismerő szavakat csakugyan megérdemlik a derék tüzoltók, a kik már számos alkalommal megmutatták, hogy mások vagyonaért a saját életüket is kockáztatják. A Konkordia-malomban két tüzoltó vesztette életét s most is, ugy lehet, lesz egy halottja Szczerbovszky hadseregének. A legények bátrak, edzettek, ügyesek s hogy a vezetőségben is megvan a buzgalom és a kitartás, az erő, már nem egyszer megmutatták. Ennél a katasztrófánál a vezetőséget mulasztással vádolják, mondják, hogy elvesztette a fejét: ezt majd a vizsgálat fogja kideríteni. Addig is adjuk meg nekik az elismerést. Hogy a tüzoltóság működéséről képet nyerjünk, itt adjuk a főparancsnokság jelentését:

A tüzveszedelmet 7 óra 5 perckor jelezték legelőször a központi tűzörségnek. A Népszínházba kirendelt tüzoltó-örparancsnok tette a jelentést, hogy a Párisi Nagy Áruház *üzlethelyisége* ég. 7 óra 6 perckor érkezett a második jelentés *Virág Miklóstól*, az áruház könyvelőjétől, a ki ugyancsak bolti tüzet jelezte. Bár csak bolti tüz volt jelezve, a tüzoltó-parancsnokság számolva azzal a körülménnyel, hogy nagy üzlethelyiségről van szó, az első pillanatban is három örséggel vonult ki. Tíz perccel a jelentés után egymást követve érkeztek meg a tüzvész színhelyére a VIII. kerületi örség két kocsival és 8 emberrel, a központi örség négy kocsival és 25 emberrel és a VI. kerületi örség két kocsival és 8 emberrel. A tüz hihetetlen gyorsasággal terjedt, úgy hogy a mikorra a tüzoltók megérkeztek, már az áruház első emelete is lángban állott. A veszedelem nagyságát nyomban átlátták a tüzoltóság parancsnokai és megérkezésük után azonnal intézkedtek a nagyobb kirendeltségről. 7 óra 14 perckor már ott volt a IX. kerületi örség 4 kocsival, 13 emberrel és a gőzfecskendővel. Ugyanekkor érkeztek meg a központi és VIII. kerületi örségek tolétrái, 7 óra 31 perckor pedig megjött az V. kerületi örség három kocsival és tolétrával. Már a központi örség, a mely másodiknak érkezett a tüzveszedelem helyére, két *mentőponyvá*t vitt magával. Ez a két ponyva állandóan föl van csatolva a kocsihoz és mindig magukkal viszik.

A tüzoltók megérkezésük után nyomban a mentéshez fogtak. A tüz, a mely a Párisi Nagy Áruháznak a ház kapuja mellett levő kirkatában keletkezett, elképzelhetetlen és eddig példa nélkül való gyorsasággal terjedt át az egész áruházra. A mikor a lángnyelvek fölnyultak az első emeletre, közvetlenül a kapubejáró fölött a raktárban robbanás történt. A nagyobb veszedelmet tulajdonképpen ez okozta. Itt volt fölhalmozva a *tömérdek tüzijátékszer, rakéta, puskapor*. A mikor a tüz ezt a helyiséget fölrobbantotta, ettől lángba borult a lépcsőház, a melyet ezenkívül a tüzijátékszernek áthatatlan, fojtó füstje töltött meg. A tüzoltók *Blaschnek* Hugó segédtséget vezetésével többször megkísérelték, hogy áttörjenek a füst- és láng-akadályon, de mindannyi kísérlet meg hiúsult. *Lehetetlen volt a lépcsőn át a házba jutni.* Tölélétrákat sem lehetett a ház falához támasztani,

mert az emeletekre fölnyuló lángok alulról fölfelé törtek és a *létrákat elhamvasztották volna.* Most a tüzoltók megkísérelték a szomszédos 40. számú házból az égő épületbe jutni, de a rohamosan terjedő lángtenger ott is *utját állotta a tüzoltóknak.*

Ekkor jelentek meg a harmadik és negyedik emelet ablakaiban a házba szorult örvongó, kétségbeesett lakók. A tüzoltók a közönség segítségével két *mentőponyvá*t feszítettek ki a ház előtt és ekkor történtek a *halálugrások.* A szédítő magasságból csaknem önkívületlen állapotban hullottak le az emberek. Legtöbbjük a ponyvába esett, de a magasságból oly erővel hullottak alá, hogy a ponyvában is *agyrázkódást szenvedtek.* A legtöbb halottnál agyrázkódást állapítottak meg a halál okául. *Emberi erővel lehetetlen volt megközelíteni a házba szorultakat,* a kiknek a szűk kapukijáró és az égő lépcsőház tette lehetlenné a menekülést.

A tüz rohamos terjedésének a hatalmas épület *könnyelmű építkezése volt az oka* és főleg a *Párisi Áruház törvényellenes berendezése.* Az áruház első emeleti helyiségét a földszinttel négy nyitott lift köti össze. Ezekből a liftekből kiáramló léghuzat szította a tüzet, a lángok pedig a négy szabad liften négy helyen találtak utat az első emeletre, a hol a tüzijátékszerekben újabb táplálónyaga volt a tüznek. A fővárosi szabályrendelet előírja, hogy minden harminc méternél túzfalat kell állítani. Igaz ugyan, hogy a tűzfal megvolt, de az első emeleten a *tűzfalban hatalmas átjárókat* vágatott a Párisi Áruház a két szomszédos házba. Ilyen átjáró volt a Kerepesi-ut 40. számú és a Klauzál-utca 3. számú ház tűzfalában. Természetes, hogy a lángok ezeken az átjárókon áttértek a szomszédos 40. számú házba, a melynek első emeletét a tüz szintén elpusztította.

A Klauzál-utca 3. számú házat óriás erőmegfeszítéssel sikerült megmenteni. A tüz a Kerepesi-ut 40. számú ház tetőzetére is átcsapott, a melynek egy kis részét elpusztította. A lángok azonban ennek a háznak az első emeletén oly hatalmasok voltak, hogy a *hátsó lépcsőt aláégették,* a mely még az este összeomlott. A tüzet 1 óra 45 perckor sikerült *lokálizálni.* Ekkor bevonultak az örségek, a melyek helyett a központi örség második szakasza és az első kerületi tűzörség ment ki, a melyek ma egész nap is kiűn voltak, hogy a zsarátnok alatt lappangó tüzet teljesen elfojtsák. *A tüzoltóknak is több sebesültjük van, Blaschnek* Hugó segédtséget a szemén szenvedett sebesülést, *Schamberg* József örparancsnok és *Takács* János tüzoltó szengázmérgezést szenvedett, *Buday* István, *Sarátz* Mihály, *Kiss* István és *Medgyesi* István a szemükön sebesültek meg. *Ma reggel átvizsgálták a leégett házat, de sem holttestet, sem elégett testrészt nem találtak. Lehet azonban, hogy a pincében és a zsarátnok alatt bukkannak újabb borzalmas leletek.* A tüzoltókat a veszedelem egész tartama alatt *Szczerbovszky* Szaniszló főparancsnok, *Markusovszky* Béla parancsnok és *Blaschnek* Hugó segédtséget vezényelték. Az építkezések megadásánál az építési tervre vonatkozólag a jövőben a tüzoltóság szakvéleményét is meg kell hallgatni. *Most is a könnyelmű építkezés volt a katasztrófa részben való okozója.*

A főváros tanácsa.

Matuska Alajos helyettes polgármester ma déli egy óra rendkívüli tanácsulást hívott egybe, a tüzoltó-főparancsnokot is berendelte. Az ülésre egyáltalán meghívták a mérnöki hivatalból az építési szakosztály vezetőjét, *Eberling* főmérnököt is, az elpusztult épület terveivel, az építésre vonatkozó aktákat pedig az I. ügyosztálytól kérték be.

A tanácsot az eset nagyon leverte. Konstataáltak, hogy hasonló szerencsétlenségek ellen sem az *építésiügyi szabályzat,* sem a *tűzbiztossági szabályzat* nem nyújt védelmet. Az építésiügyi szabályzat semmi kikötést nem tartalmaz az áruraktárak különleges építésére tűzbiztosság szempontjából. Így volt lehetséges, hogy az 1898-ban megnyitott áruház az épület pincéjét, földszintjét és első emeletét majdnem minden válsztófal nélkül elfoglalhatta. A raktár vagyonszertossága érdekében pedig az udvarra való kijárást tették lehetlenné. Még nagyobb bajt okozott, hogy 1900-ban a főváros építési bizottsága megengedte az udvarnak a második emeletig való befödését és elzárását. Az udvari raktár a második emelet korridorjáig ért, erős zárókészülékkel s kijárata épp úgy, mint az áruház összes többi helyiségei, a kerepesi-uti földszint nagy termébe vitt.

Matuska Alajos bejelentette a tanácsnak, hogy tegnap este megjelent a helyszínén s a látott és hallott dolgok arra indították, hogy a katasztrófa ügyében a tanács részéről teljesen külön vizsgálatot indítson a következők kiderítésére:

1. Az építés engedélyezése, a kivitel vagy a lakhatási, illetőleg használati engedély kiadása körül nem történt-e olyan mulasztás, a mely valamely fővárosi tisztviselőt felelősséggel terhel, mert azt állítják, hogy az áruház helyiségeinek kivitele az eredeti tervektől eltérően történt?
2. A tűznél eljáró hatósági közegek teljesítették-e

kötelességüket s nem terheli-e őket valamely mulasztás?

A vizsgálatnál a polgármester még tegnap *Falder* Ferenc tanácsost bizta meg azzal, hogy az eredményről nyolc nap alatt tegyen jelentést. A tanács a bejelentést tudomásul vette. A rendkívüli katasztrófa fölött mély fájdalomnak adott kifejezést. Elhatározta, hogy az *áldozatok temetéséről,* a kiknek hozzártatózók nincsenek, vagy teljesen vagyontalanok, a főváros gondoskodik és ravatalukra koszorút tesz.

A szerencsétlen eset tanulságaképp a tanács fölhívta a magánépítési III. ügyosztályt arra, hogy az építésiügyi szabályzat megfelelő módosítására tegyen javaslatot; a közjótékonyági IX. ügyosztályt, hogy a tüzrendészeti szabályrendeletet, a mennyiben módosításra szorul, megfelelő javaslattal terjeszse elő; végül az I. ügyosztályt megbizta, hogy tanulmányozza, hogy hasonló áruházak létesítését nem kellene-e telepengedélyhez kötni azzal a kikötéssel, hogy az ilyen áruházak fölött vagy mellett ugyanabban az épületben a lakásokhoz teljesen elkülönített lépcsőzet építendő; utasították az összes kerületi elüljáróságokat, hogy sürgősen vizsgálják meg az összes nagyobb áruházakat, különösen azokat, a melyek olyan házban vannak, a hol magánlakások is található; s ezenül ebben az irányban évenként legalább egyszer vizsgálják felül az áruraktárakat. A tanács további elhatározását a vizsgálat eredményétől tette függővé.

Egy szemtanu.

Grünhut Gyula, a leégett Párisi Áruház főkirakatrendezője a következő részleteket mondta el tudósítónknak a katasztrófáról:

— Éppen a kirakat előtt beszélgettem egy másik kirakat-rendezővel, a mikor a kapu mellett levő kirakatban hirtelen nagy fényt vettem észre s láttam, a mint a láng fölesapott a kirakatban. Kulcsal ki akartam nyitni a kirakatot, a mikor hallottam, hogy benn is ég, mire besiettem, hogy a szivattyukkal segítsek az oltásban. A raktárban ugyanis tizenhat szivattyu volt veszedelem esetére. Az egyik szivattyut *Goldberger* Samu főnököm ragadta meg, a másikat én, de ekkor már odakünn az üzlet előtt *Goldberger* Samu felesége jajgatva és haját tépve siránkozott férje után, a kiról azt hitte, hogy a tűzbe vesztett. Beláttuk, hogy a szivattyukkal a veszedelmet elhárítani nem lehet, s ezért otthagytuk a szivattyukat és *Goldberger* Samu kisetett. Én még a gépészhez rohantam s föl-szólitottam, hogy a dinamógépet állítsa meg s a vasajtót, mely a pincében levő gépházat az üzletlől elzárja, csukja be. Együttal figyelmeztettem az alkalmazottakat, hogy meneküljenek. Láttam, a mint a pinceraktár *Gross* nevű diszponense fölsietett a lépcsőn, hogy a szabadba meneküljön, mert a kezén már égett sebeket szenvedett. *Glück* Sándor és *Weisz* József alkalmazottak az üzlet félreeső helyein voltak, a mikor a tüz elkezdődött. Az előbbi, mint ismeretes, csodálatos módon megmenekült, akképp, hogy a vízvezeték csapját megeresztve, az egész helyiséget vízzel elárasztotta. *Weisz* József a vasrácsot áttörve, a 40. számú ház első emeletéről ugrott ki az utcára, de komolyabb baja nem történt.

Goldberger J. Henriké, az egyik főnök felesége, a ki a tűznél halálát lelta, *Löwenstein* VII. kerületi adófőpénztáros leánya s körülbelül negyvenkét esztendő. Hat gyermeke van, a kik közül a legidősebb, *Goldberger* Irén, férjnel van s a Kerepesi-ut 32. száma alatt lakik. Husz esztendő *Jenő* nevű fia a veszedelem pillanatában fölrohant a negyedik emeletre, hogy anyját keresse. Ott látta meg, hogy az asszony már kiugrott az ablakon, már utána akarta magát vetni, de egy tüzoltó visszatartotta. *Goldberger* Jenő azután a lépcsőn át menekült meg. A szerencsétlenül járt asszony férje, *Goldberger* J. Henrik, ma délelőtt érkezett meg Siófokról, a hová két alkalmazott vitte neki híri, hogy katasztrófa történt. *Goldberger* Samu, a kinek hat gyermeke szintén Siófokon nyaral, ma akart leutazni családjáért, hogy csütörtökre visszahozza.

Az alkalmazottak közül, úgy tudják, nem veszett a tűzbe senki. A kik a lakásokban rekedtek, arra is gondoltak, hogy az üveggel fedett udvar ablakát áttörve arra meneküljenek. De az udvarban levő raktár akkor már lánggal égett s a kicsapó tüz visszariasztotta a kétségbeesetteket. *Kopits* dr. lakásában elégték *Dollinger* egyetemi tanár műszerei is, a melyeket körülbelül két hét előtt szállítottak az orvos lakásába.

Ki a felelős?

A borzalmas tüzkatasztrófa ügyében a rendőrség már megindította a vizsgálatot, hogy megállapítsák, vajjon a katasztrófát nem gondatlanság okozta-e? *Korody* M. Béla rendőrfogalmazó vezeti a vizsgálatot. A vizsgálat főleg arra terjed ki, hogy a villamos világitást szolgáló dinamógépek kezelésénél nem történt-e szabálytalanság. *Korody* fogalmazó ma kihallgatta *Martinek* János villamos szerelő-segédet, a ki a gázmotor kezelője volt. A világitást a *Siemens*

és *Halske* cég rendezte be és *Martinek* is a cég alkalmazottja volt. Kivüle a fogalmazó kihallgatja az Áruház egész személyzetét.

A vizsgálat természetesen abban az irányban is folyik, hogy az építésre engedelmet adott hatóságok közül melyik követte el azt a mulasztást, hogy az épület tűzfalát átengedte törni, úgy hogy a kirakat és a kapu között csak vékonyka fal maradt, a mely igen hamar bedőlt s lehetetlenné tette a lakóknak a kimenekülést.

A tűzoltóság késésének azt a magyarázatot adják, hogy az első hirt hibás telefonkapcsolás következtében a tűzoltófőparancsnokság helyett az Abbázia-kávéház fogta föl. A kávéház telefonját azután csak hosszú csöngetés után kapcsolta szét a központ s csak akkor, jó tíz percnyi késés után adták tovább a tűzoltóságnak a kávéház vendégei a tűz híreit.

A Párisi Áruház alkalmazottai.

A Párisi Áruház elárvult alkalmazottai, számszerint *százötvennégyen*, a kik egy borzalmas óra alatt néhány jó pajtásukat s hosszú időre kenyerüket veszítették, gyűlést tartottak ma délután a *kereskedelmi alkalmazottak országos egyesületé*-nek helyiségében, az *Andrássy-ut 13. száma* alatt. A gyűlésen *Zerkovitz Emil*, az egyesület elnöke elnökölt.

Az elnök mélyen meghatva emlékezett meg a szörnyű katasztrófáról, aztán jelentést tett arról, hogy az állásukat veszített kereskedelmi alkalmazottak érdekében eljár a kereskedelmi és a belügyi minisztereknél. *Láng Lajos* miniszter tudatta vele, hogy azok a kereskedősegédek, a kik vidéken lakó szüleikhez akarnak utazni, *ingyen vasuti jegyet fognak kapni*. Megengedte a miniszter, hogy az ő nevében fölhívást intézzenek a kereskedőkhöz, hogy *sürgősen szerződtessek a Párisi Áruház alkalmazottait*. *Héderváry Károly* gróf, mint belügyminiszter pedig engedelmet adott az egyesületnek, hogy *országos gyűjtést rendezhessenek* a szerencsétlenül jártak családjá részére, továbbá a kenyér nélkül maradt alkalmazottak számára. Tudatta továbbá, hogy *a király nagyobb összeget utalványozott magánpénztárából* erre a célra.

A kereskedősegédek címét összeírták, hogy valamennyi kéznél legyen, ha szükség lesz rájuk. Elhatározták, hogy a társadalmi akció vezetésére bizottságot választanak, a melybe a hírlapírók egyesületeiből is beválasztanak egy-egy tagot.

Végezetül kimondták, hogy az áldozatok temetésén testületileg részt fognak venni.

A tegnapi esti tüzi katasztrófa minden szivben a borzalommal egyszerre költötte föl a szánakozás érzését a szerencsétlen áldozatok és a munka nélkül maradt alkalmazottak iránt. A fővárosi kávéháztulajdonosok és a kereskedelmi utazók után ma a kereskedelmi alkalmazottak is mozgalmat indítottak, hogy a kenyér nélkül maradt embereket foglalkozáshoz juttassák. A *Kereskedelmi Alkalmazott* című ujság rendkívüli kiadásban szólítja föl a főváros polgárságát, hogy a szerencsétlenek eltemetésére és a kenyér nélkül maradt alkalmazottaknak adakozzanak.

A temetés.

A katasztrófa tizenkét halottja más hat holttest néma társaságában ott fekszik az üllői-uti törvényszéki orvostani intézetben. Pléhládákba helyezték őket, mindegyiket külön-külön s hűtő jég készleteti fölhasználásukat. A holttestek fölboncolására eddig még nincs intézkedés s a rendőrségen valószínűnek tartják, hogy a boncolás el fog maradni.

A temetés napja dolgában sincs még intézkedés. A halottakat, a kik egynek, a Márkusék cselédjének kivételével, mind zsidók, a pesti zsidó hitközség temetteti el a maga költségén a zsidó temető halottsházából.